

Ruština a východoslovenské jazyky

Lucie Krátká

Východoslovanské jazyky

- ▶ Tvoří skupinu 3 blízce příbuzných slovanských jazyků: **běloruštiny, ruštiny a ukrajinštiny**
- ▶ V současné době jimi mluví asi **240 milionů** lidí.
- ▶ Východoslovanské jazyky se liší řadou hláskových typologických zvláštností:
 - ▶ souhláskami /č/, /ž/ tam, kde je v zsl. jazycích /c/, /z/ (rus. свеча, ukr. свіча, blr. свяча x čes. svíce)
- ▶ Základním písmem je azbuka.
- ▶ Staroruský jazyk se zformoval v období existence **Kyjevské Rusi**.

Historie

- ▶ Přibližně v 2.–1. tisíciletí př. n. l. se vyčlenil jazykový útvar– „protoslovanský“, označovaný jako **praslovanština**.
- ▶ Předkové východních Slovanů, postupně migrovali na sever a východ, částečně na jih a jihovýchod.
- ▶ V 9. století žili východní Slované na rozsáhlém území horních toků **Okry, Volhy a Donu**, na západě až na území dnešní **západní Ukrajiny** a historického území **Haliče**.
- ▶ Východoslovanské jazyky se lišily pouze na **úrovni dialektů**, nikoliv samostatných jazyků – mluví se o tzv. **staroruském jazyce**
- ▶ Ve 12. stol. začíná proces postupného rozpadu Kyjevského státu, začíná nářeční diferenciaci jednotného východoslovanského jazyka.
- ▶ Kolem Moskvy, Kyjeva, a Litevského knížectví - probíhá formování ruského, ukrajinského a běloruského jazyka.

Ukrajinašřina

- ▶ Jeden z oficiálních státních jazyků Ukrajiny (společně s ruštinou).
 - ▶ Celosvětově ukrajinašřinu používá téměř padesát miliónu lidí.
 - ▶ Na většine území existuje faktický bilingvismus.
 - ▶ Ukrajinské písemnictví se rozvíjelo na základě cyrilice.
 - ▶ Mluvnice je blízká běloruské, slovní zásoba se blíží západoslovanským jazykům.
 - ▶ Píše se upravenou azbukou (fonetický pravopis).
-

Vývoj ukrajinštiny

- ▶ V raném období (14.-16. stol.) pokračovala v tradicích spisovného jazyka Kyjevské Rusi.
- ▶ Vedle jazyka, který vznikl na základě místních dialektů, existoval na území dnešní Ukrajiny spisovný knižní staroslověnština.
- ▶ V době, kdy ukrajinská a běloruská území byla součástí **Velkoknížectví litevského** se začal formovat společný spisovný ukrajinsko-běloruský jazyk.
- ▶ Současně se v tomto období začaly utvářet specifické rysy jazyka.
- ▶ Existovali dva jazyky: „slovansko-ruský“ a tzv. „prosta mova“ („ruska mova“).
- ▶ Koncem 19. a na začátku 20. stol. bylo oficiální užívání u. omezováno a zakazováno, rozvoj spisovného jazyka umožnila až revoluce 1917.

Běloruština

- Bělorusky mluví asi **8 mil.** osob v Běloruské republice.
- Státními jazyky Běloruska jsou běloruština a ruština.
- Dělí na severovýchodní a jihozápadní dialekty, středoběloruská a poleská nářečí.
- Hláskový systém současné běloruštiny odráží historickou příbuznost s ruštinou.
- Typické je tzv. „dzekání“ a „cekání“ (d', t' > dz, c: **děti = дзеці**), „jakání“ (e > ja: nesu = njasu), „akání“ (o > a: noha = naga), dále zdvojování a přechod g > h atd.
- Slovní zásobou se blíží západoslovanským jazykům, slova církevněslovanského (staroslověnského) původu většinou chybí.
- Píše se upravenou azbukou s fonetickým pravopisem, který respektuje **akání** a **jakání**.

Vývoj běloruštiny

- ▶ Běloruština vzniká ve 14. stol., ze staroruského jazyka společného všem východním Slovanům.
- ▶ Počátky spisovné běloruštiny spadají do 16. stol., kdy byla státním jazykem **Litevského velkoknížectví**.
- ▶ V 17. stol. na území Běloruska dominovala v oficiální psané komunikaci polština (násilná polonizace).
- ▶ Plnoprávnosti dosáhla po r. 1917 v rámci SSSR.
- ▶ Od 30. let 20. stol. – násilný proces další **rusifikace** běloruštiny, zejména po 2. světové válce.

Ruština

- Rusky mluví asi **150 mil.** lidí na celém světě.
- Obecně slovanský základ ruštiny byl v průběhu historického vývoje do značné míry formován cizojazyčnými vlivy.
- V současnosti se prosazuje zejména silný vliv angličtiny (terminologie, jazyk publicistiky, slang mládeže).
- Některé typologické zvláštnosti:
 - v minulém čase nemá pomocné sloveso být (ja napisal = napsal jsem)
 - u sloves používá osobních zájmen (on durak = je hlupák)
 - produktivita tvoření slov skládáním

Vývoj ruštiny

- Od 14. stol. až do 17. stol. se formuje samostatný jazyk **Moskevské Rusi**, jehož základem byly východoslovanské dialekty středního Ruska.
- V 18. a na poč. 19. stol. se začíná rozvíjet světské písemnictví, vědeckotechnická, vojenská a námořní terminologie.
- Různost vedla ke stanovení norem spisovného jazyka.
- Na vývoj a formování spisovné ruštiny měli velký vliv ruští spisovatelé 19.-20. stol.
- V 20. stol. se spisovná ruština stává hlavním dorozumívacím prostředkem příslušníků ruského národa, ale také národů, žijících na území Sovětského svazu.
- Od poloviny 80. let 20. stol. dochází v ruštině k dramatickým změnám (změna stylových norem a míšení stylů, nové principy a formy komunikace, nové typy a formy mluvených i psaných textů).

Zdroje

- https://is.muni.cz/el/1421/jaro2016/PLA103/Vychodoslovanske_jazyky.pdf
- <http://www.cesky-jazyk.cz/slovnicek-pojmu/slovanske-jazyky/#axzz5TcN80Be5>
- <http://ukrajinstina.ukrajina.tv/>